

ВАЛІС (абревіатура з одного американського фільму, утворена від *Vast Active Living Intelligence System*¹): збурення в полі реальності, у якому утворюється спонтанний автомоніторинговий негентропічний² вир, що тяжіє до щораз більшого поглинання й інкорпорації свого середовища у впорядковані інформаційні структури. Характеризується квазісвідомістю, цілеспрямованістю, наявністю інтелекту, зростанням та армілярною когерентністю.

— Велика радянська енциклопедія,
шосте видання, 1992

- 1 Неосяжна активна жива розумна система (англ.).
- 2 Негентропія — термін, що позначає протилежність ентропії, тобто міру впорядкованості й організованості системи.

РОЗДІЛ 1

Нервовий зрив у Конолюба-Товстуна розпочався того дня, коли йому зателефонувала Глорія й запитала, чи немає в нього раптом трохи «Нембуталу». Він поцікавився, навіщо той їй, а вона відповіла, що має намір себе вбити. Вона телефонувала всім знайомим. Їй вже вдалося дістати п'ятдесят таблеток, однак треба було ще тридцять чи сорок, щоб перестрахуватися.

Конолюб-Товстун одразу зрозумів, що в такий спосіб вона просила про допомогу. Вже багато років Товстуна не полишала маячна ідея, що він може допомогти людям. Якось його психіатр сказав, що для одужання йому потрібно зробити дві речі: зіскочити з трави (чого він і досі не зробив) і відмовитися від спроб допомогти людям (він і далі намагався їм допомогти).

Правду кажучи, у нього не було «Нембуталу». У нього взагалі не було снодійних. Він їх ніколи не вживав. Він сидів на спідах. Тому, навіть якби захотів, не міг би дати Глорії снодійне, за допомогою якого та себе б убила. Але так чи інакше він би цього не зробив.

— У мене є десять, — сказав він. Адже якби сказав правду, то вона б повісила слухавку.

— Тоді я під'їду до тебе, — мовила Глорія спокійним, розсудливим голосом, таким самим тоном вона просила його про таблетки.

Так він збагнув, що вона не просила про допомогу. Вона й справді шукала спосіб померти. Вона була цілком божевільною. Бо якби не була, то не розповідала б кожному, навіщо шукає таблетки, адже так вона перетворювала їх на співучасників. Він мав би хотіти, щоб вона померла, аби на таке погодитися. Але у нього, як врешті й у будь-кого іншого, не було для цього жодного мотиву. Глорія була лагідною та добре вихованою, хоча й вживала багато кислоти. Було очевидно, що відтоді, як він розмовляв із нею востаннє шість місяців тому, кислота роз'їла їй мозок.

— Що ти робила весь цей час? — запитав Товстун.

— Була у шпиталі «Гора Сіон» у Сан-Франциско. Я намагалася накласти на себе руки, і матір заперла мене туди. Мене випустили минулого тижня.

— Ти вилікувалась? — запитав він.

— Так, — відповіла вона.

Саме тоді у Товстуну й почав їхати дах. У той час він цього ще не знав, але його втягнули в огидну психологічну гру. Він ніяк не міг би з неї вибратися. Разом зі своїм мозком Глорія Кнудсон занастила і його, свого друга. Імовірно, вона занастила подібними телефонними розмовами ще шістьох чи сімох людей, друзів, які її щиро любили. Також, безперечно, вона зруйнувала життя своїм батькам. У її розсудливому тоні Товстуну вчувалася нігілістична затятість і різке скреготіння пороженчі. Він мав справу не з людиною; на іншому кінці дроту сиділа істота, якою керував чистий рефлекс.

Однак тоді він ще не знав, що іноді збожеволіти — це цілком адекватна відповідь на реальність. Чути, як Глорія розсудливо просить допомогти їй померти, означало вдихнути цю заразу. Це була китайська пастка

для пальців, де що сильніше ти смикав, аби їх звільнити, то міцніше вона стискалася.

— Де ти зараз? — запитав він.

— В Модесто. У будинку батьків.

Оскільки він жив в окрузі Марин, вона була на відстані кількогодинної поїздки автомобілем. Мало що змогло б переконати його здолати такий шлях. Це була чергова порція божевілля: тригодинна поїздка, щоб роздобути десять таблеток «Нембуталу». Чому б в такому разі не набрати вже повну машину? Навіть свій ірраціональний вчинок Глорія не могла здійснити раціонально. «Красно дякую, Тіме Лірі, — подумав Товстун. — Тобі й твоєму вихвалянню радощів розширеної за допомогою наркоти свідомості».

Він ще не знав, що тут ішлося також і про його життя. Це було в 1971 році. У 1972-му він вже буде на півночі у Ванкувері, в Британській Колумбії, де самотній, переляканий і без гроша намагатиметься вкоротити собі віку в чужому місті. Однак зараз це знання милосердно лишалося для нього недоступним. Він хотів лише одного: якось заманити Глорію в округ Марин, щоб мати змогу їй допомогти. Один із найбільших проявів Божого милосердя полягає в тому, що він повсякчас приховує від нас правду. У 1978-му, цілковито збожеволівши від горя, Конолюб-Товстун переріже собі вени на зап'ясті (спроба самогубства у Ванкувері виявиться невдалою), проковтне сорок дев'ять таблеток дигіталісу й сидітиме у замкненому гаражі, увімкнувши двигун автомобіля, однак і цього разу зазнає невдачі. Що ж, тіло наділене властивостями, про які розум навіть не підозрює. А втім, розум Глорії повністю контролював її тіло; вона була *раціонально* божевільною.

Більшість випадків божевілля можна виявити за чимось химерним і театральним. Ти одягаєш на голову каструлю, обмотуєшся довкола талії рушником, розфарбовуєшся фіолетовими фарбами й виходиш на вулицю. Глорія ж зберігала свій звичний спокій, а також ввічливість і гарні манери. Якби вона жила в Стародавньому Римі або Японії, її б взагалі не помічали. Її вміння водити машину, очевидно, лишилося неушкодженим. Вона щоразу зупинялася на червоний сигнал світлофора й не перевищувала швидкість — принаймні так було аж до тієї поїздки за таблетками «Нембуталу».

Мене звати Конолюб-Товстун і я пишу це від третьої особи, щоб досягнути вкрай необхідної об'єктивності. Я не кохав Глорію Кнудсон, однак вона мені подобалася. Разом із чоловіком вони влаштовували в Берклі вишукані вечірки, і нас із дружиною завжди туди запрошували. Глорія годинами готувала невеликі сендвічі й подавала гостям різноманітні вина, вона також елегантно одягалася з цієї нагоди й завдяки коротко підстриженому кучерявому волоссю кольору піску мала чарівний вигляд.

У будь-якому разі в Конолюба-Товстуну не було «Нембуталу», тож він не міг їй його дати, тому через тиждень Глорія вистрибнула з вікна десятого поверху будівлі Синанону в Окленді, штат Каліфорнія, і розбилася об тротуар так, що шматки розлетілися по всьому бульвару Мак-Артура, а Конолюб-Товстун і далі потай занурювався у злигодні й хворобу, щось на кшталт хаосу, який астрофізики вважають долею всього всесвіту. Однак Товстун випереджав свій час і випереджав усесвіт. Зрештою він забув, яка саме подія спровокувала його занурення в ентропію; Бог милосердно приховує від нас минуле так само, як і майбутнє. Довідавшись

про самогубство Глорії, він упродовж двох місяців тільки те й робив, що плакав, дивився телевізор і вживав ще більше наркоти — також у нього почав потрохи їхати дах, але він про це не здогадувався. Бо безмежним є милосердя Господнє.

Власне, всього рік тому Товстун втратив дружину, яку здолала психічна хвороба. Це нагадувало чуму. Ніхто не міг сказати, наскільки важливу роль тут відіграли наркотики. Цей період в житті Америки — з 1960-го по 1970-й — і це місце, район затоки Сан-Франциско в Північній Каліфорнії, були повністю їбанутими. Шкода, що мені доводиться вам таке казати, але це правда. Цього не приховати жодними вигадливими словами чи пишномовними теоріями. Влада стала такою ж психотичною, як і ті, на кого вона полювала. Вона прагнула позбутися всіх людей, які не були клонами владних інституцій. Представників влади переповнювала ненависть. Товстун бачив, що поліціанти зиркають на нього, мов люті пси. Того дня, коли чорношкіру марксистку Анджелу Девіс перевели з в'язниці округу Марин, влада розтрощила громадський центр міста. Так вона намагалася збити з пантелику радикалів, які інакше могли б спричинити клопоту. Ліфти було відключено від живлення, на дверях вивісили фальшиві таблички, окружний прокурор кудись заховався. Товстун усе це бачив. Того дня він подався у громадський центр, щоб віднести в бібліотеку книжку. Коли він проходив через електронний металодетектор на вході до центру, двоє копів вихопили з його рук книжку й інші папери, які він мав із собою. Це його неабияк спантеличило. Власне, весь той день його спантеличував. У кафетерії озброєний коп спостерігав за всіма, хто там обідав. Додому Товстун повернувся

на таксі, побоюючись їхати власним авто й запитуючи себе, чи він, бува, не збожеволів. Він і справді збожеволів, як, втім, і всі інші.

За професією я письменник-фантаст. Я працюю з фантазіями. І саме моє життя — фантазія. Однак попри все це, Глорія Кнудсон спочиває в труні в Модесто, штат Каліфорнія. У моєму фотоальбомі є світлина вінків з її похорону. Фото кольорове, тож можна побачити, які гарні ці вінки. На задньому плані видно запаркований «фольксваген». Також там можна побачити, як я пробираюся у «фольксваген», коли відправа ще триває. Я просто не можу там більше перебувати.

Після закінчення відправи ми з колишнім чоловіком Глорії Бобом і ще якимось заплаканим його — і її — другом, попри те, що було вже доволі пізно, вирішили з'їсти сніданок у фешенебельному ресторані в Модесто, який розташовувався поблизу цвинтаря. Офіціантка посадила нас за столик у глибині закладу, оскільки ми скидалися на хіпі, хоча й були в костюмах і краватках. Нам було на це начхати. Не пам'ятаю, про що ми розмовляли. Попередньої ночі ми з Бобом, тобто я маю на увазі, Боб і Конолюб-Товстун поїхали машиною до Окленда, щоб переглянути фільм, який називався «Петтон». Незадовго до відправи на цвинтарі Товстун вперше зустрівся з батьками Глорії. Як і їхня покійна донька, вони поставилися до нього надзвичайно люб'язно. У старомодній вітальні в стилі каліфорнійського ранчо стояло кілька друзів Глорії, поринувши в спогади про особу, яка їх усіх поєднувала. Як і можна було очікувати, на обличчі місіс Кнудсон було надто багато макіяжу; жінки завжди використовують надто багато макіяжу, коли хтось помирає. Товстун погладжував kota мертвої дівчини, Генерального